

УДК 811.111

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259811](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259811)

ЕПІТЕТИ ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПЕРСОНАЖУ В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Лелет І.О.

доцент, Одеський національний морський університет

<http://orcid.org/0000-0002-0865-9358>

*Мета представленої дослідження – детально проаналізувати та описати функціонування такого лексичного стилістичного засобу як епітет для номінації емоційного стану персонажу в текстах англійських художніх творів. Роботу виконано в межах функціональної лінгвістики у цілому та лінгвістики тексту зокрема. З поставленої мети витікає низка завдань, а саме: 1. проаналізувати особливості вживання метафоричних епітетів; 2. описати засоби інтенсифікації експресивності епітету; 3. виявити характерні риси епітетів, утворених за допомогою іменників; 4. окреслити відмінності інвертованих епітетів. Матеріалом дослідження послуговували твори видатних англійських письменників – Д. Г. Лоуренс (*The Lovely Lady and other stories*), К. Менсфілд (*Selected stories*), Дж. Селінджер (*Nine Stories*). Епітети є стилістичним засобом, що широко вживається для характеристики емоційного стану персонажу. В результаті дослідження встановлено кілька різновидів епітетів, що слугують засобами вираження переважно негативних емоцій (гнів, огида). Метафоричні епітети надають номінованій емоції яскравої характеристики, тим самим сприяючи розкриттю образу персонажу. У комбінації з іншими стилістичними засобами епітети утворюють ланцюги, тим самим посилюючи сприйняття номінованої емоції читачем. Прийоми розміщення епітетів у постпозиції по відношенню до визначеного ними іменника та вживання інтенсифікаторів (переважно *so*) можуть не лише тільки передавати емоції персонажу (чи навіть відтінки емоцій), а його ставлення до подій / явищ. Інвертовані епітети є експресивними та стилістично відмічені як розмовні. Як правило, епітети виражені прикметниками або дієприкметниками. В меншій кількості в якості епітетів вживаються прислівників. Також зареєстровані іменники, що функціонують як епітети, у прийменникових виразах з *of*.*

Ключові слова: емоція, епітет, метафора, постпозиція, словосполучення, стилістичний засіб.

EPITHETS AS A MEANS OF THE PERSONAGE'S EMOTIONAL STATE REPRESENTATION IN THE TEXTS OF ENGLISH FICTIONAL WORKS

Iryna Lelet

assistant professor, Odesa national maritime university

*The aim of the present research is to analyse in detail and describe functioning of such lexical stylistic means as epithet used to nominate the personage's emotional state in the texts of English fictional works. The research has been done within the framework of functional linguistics, namely, text linguistics. The established aim implies finding solutions to a number of tasks: 1. to analyse the peculiarities of usage of metaphorical epithet; 2. to describe the means of intensification used to increase expressiveness of epithets; 3. to define the characteristic features of epithets formed with the help of nouns; 4. to outline the difference of inverted epithets. The material of our investigation includes the works of outstanding English writers: D. H. Lawrence (*The Lovely Lady and other stories*), K. Mansfield (*Selected stories*), J. D. Salinger (*Nine Stories*). Epithets serve as a stylistic means that is widely used to characterize the emotional state of a personage. As a result of our research, we have established several types of epithets that help to express mainly negative*

emotions (anger, repulsion). Metaphorical epithets give the nominated emotion brighter characteristics, thus, contributing to full exposure of the personage's image. In combination with other stylistic means epithets may form chains. The latter intensify the perception of the nominated emotion by the reader. Epithets in postposition toward to the noun they identify and intensifiers (mainly 'so') can not only express the personage's emotions (or even their shades), but also their attitude to the events / phenomena. Inverted epithets are expressive and stylistically marked as colloquial. As a rule, epithets are expressed by adjectives and participles. Fewer epithets are expressed by adverbs. There are cases fixed when nouns function as epithets, mainly in prepositional phrases with 'of'.

Key words: *emotion, epithet, metaphor, postposition, stylistic means, word-combination.*

Вступ. Останнім часом спостерігається значний інтерес до вивчення емоцій в різних сферах людської діяльності: психологія, філософія, лінгвістика, тощо. Перетин згаданих наук дає поштовх для розвитку нових напрямків для дослідження проблеми емоцій, а саме антропологічної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, нейролінгвістики, ін. Існує низка праць, виконаних у порівняльному аспекті, з виявлення загальних і часткових характеристик емоційних концептів, семантичних полів і аналогів концептосфер на матеріалі української, англійської, німецької мов (Апресян, 2014; Маркіна, 2003; Покровская, 1998; Красавский, 2001). Досліджуються окремі емоції, детально описується емотивна лексика, мовне позначення випробовуваних емоційних станів, способи інтерпретації емоцій як об'єктивного емоційного стану людини, ін. Окрема увага приділяється інвентаризації емотивно-стилістичному потенціалу різнорівневих лінгвальних засобів, способів їх вживання, ролі та співвідношення мовних засобів при номінації конкретних емоцій (Юсева, 2011). Саме тому проблема вивчення емоцій, їх лінгвальна репрезентація та її закономірності, є досить багатогранною та невичерпною й зумовлює **актуальність** нашої праці.

Об'єктом нашого дослідження обрано емоції. **Предметом** – епітет як лексичний стилістичний засіб для номінації емоційного стану персонажу в текстах англомовних художніх творів

Мета представленої роботи – проаналізувати функціонування епітетів для інтерпретації емоційного стану персонажу в текстах англомовних художніх творів. З поставленої мети витікають наступні **завдання**:

1. проаналізувати особливості вживання метафоричних епітетів;
2. описати засоби інтенсифікації експресивності епітету;
3. виявити характерні риси епітетів, утворених за допомогою іменників;
4. окреслити відмінності інвертованих епітетів.

Матеріалом дослідження послуговували твори видатних англійських письменників – Д. Г. Лоуренс (*The Lovely Lady and other stories*), К. Менсфілд (*Selected stories*), Дж. Селінджер (*Nine Stories*).

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань передбачає наступні методи дослідження:

- *описовий аналітичний метод*, що уможливує проведення «інвентаризації» лінгвальних засобів номінації емоційного стану

персонажу, а також виявлення закономірностей їхнього функціонування в текстах англомовних творів;

- *метод структурно-семантичного аналізу* допомагає виявити та описати різні лінгвальні структури, що функціонують як епітети й передають емоційно-суб'єктивне ставлення мовця до предмету / явища свого висловлювання;
- *метод контекстуального аналізу* дозволяє інтерпретувати емоції, репрезентовані в текстах англомовних художніх творів різними мовними конструкціями.

Результати та обговорення. Проведене дослідження показує, що не завжди епітет відрізняється переносним характером, однак він містить емотивні та експресивні конотації, завдяки яким виражається ставлення автора до предмету. Властивість бути епітетом виникає в слові чи кількох словах лише тільки в поєднанні з назвою предмета чи явища, яке він визначає. В текстах художніх творів найчастіше функцію епітету реалізують прикметники та дієприкметники. За нашими спостереженнями, найбільш поширеними є речення, що на ряду з епітетами містять пряму номінацію емоції. Зареєстровані випадки, коли епітети слугують для повідомлення емоції дещо яскравої, іноді метафоричної характеристики. Такі епітети, в яких важливими є двоплановість та семантичне неузгодження, вважаємо метафоричними. Наведемо приклад:

The exquisite freshness of Isabel! When he had been a little boy, it was his delight to run into the garden after a shower of rain and the rose-bush over him. Isabel was that rose-bush, petal-soft, sparkling and cool (Mansfield, 2002 : 85).

Епітети *rose-bush, petal-soft, sparkling, cool* також мають на меті характеристику персонажу, що сприяє формуванню у читача певного образу людини та ставлення автора до неї.

Слід відмітити, що експресивність епітету збільшується завдяки у поєднанні з іншими стилістичними засобами, що призводить до утворення ланцюга епітетів, як у наступному прикладі:

But that awful creepy bodiless voice, with its rusty sort of whisper of an overtone! (Lawrence, 2002 : 212)

В наведеному прикладі з оповідання Г. Лоуренса *The Lovely Lady*, що представляє собою зображене мовлення, епітети з більшою емоційною силою (якому сприяє також окличний знак наприкінці речення) показують ставлення персонажу до того явища, яке він описує – емоція страху та огиди. Ці відтінки емоцій передаються за допомогою епітетів *awful, creepy, bodiless*.

В наступних прикладах, відібраних з того ж оповідання, всі епітети в ланцюгу посилені повторним вживанням інтенсифікатора *so*, а також їхньою постпозицією до визначаємого іменника:

1. *Cecilia sank down on her rug powerless and perspiring with dread. That awful voice, so soft, so missing, so unnatural (Lawrence, 2002 : 211).*

2. *Oh, especially in Italian Cecilia heard the poisonous charm of the voice, so caressive, so soft and flexible, yet so utterly egoistic. She hated it with intensity as it sighed and whispered out of nowhere. Why, why should it be so delicate, so subtle*

and flexible and beautifully controlled, while she herself was so clumsy! (Lawrence, 2002 : 222)

Епітети в постпозиції, особливо в поєднанні з інтенсифікатором, як у наведених вище прикладах, неодмінно звертають на себе увагу читача, є естетично дієвими та емоційно забарвленими. Наявність такої великої кількості епітетів для опису голосу свідчить про те, що він викликає сильні емоції. Незважаючи на присутню в реченні пряму дієслівну номінацію емоції *hate*, підбір епітетів вказує на наявність іншої емоції, яка співіснує з ненавистю – захоплення, яке номіноване прикметниками *delicate, subtle, flexible* та дієприкметником, посиленним прислівником образу дії – *beautifully controlled*.

В наступному прикладі епітетами, які описують голос, слугують обставини, що виражені прислівниками та прийменниковими конструкціями й вказують на емоційний стан персонажу – зарозумілість та відсутність турботи (*arrogance, caressiveness*):

Softly, whisperingly, with infinite caressiveness and yet with that subtle insidious arrogance under its velvet, came the voice, murmuring in, Italian (Lawrence, 2002 : 222).

Емоції персонажу можуть бути безпосередньо номіновані іменниками, що входять до складу епітету, що ми можемо спостерігати в наступному прикладі:

Poor Cecilia could only lie there unclothed, and so all the more agonizingly helpless, inert, collapsed in sheer dread (Lawrence, 2002 : 212).

Однак, експресивність епітетів в даному випадку збільшується завдяки вживанню метафоричного *collapsed, прислівника-інтенсифікатора agonizingly*, а також їхня постпозиція.

В реченні епітет може функціонувати як емфатична атрибутивна конструкція з перепідпорядкуванням:

Oh, what a devil of a woman! (Lawrence, 2002 : 213)

Такий епітет також вважаємо інвертованим, адже ієрархічні відносини в ньому перерозподілені: змістовим центром є не ядрне, чи перше слово в словосполученні, а те, що формально є до нього визначенням. Подібні структури експресивні та стилістично відмічені як розмовні. Тому в контексті оповідання вживання такої структури дозволяє сприймати речення як зображене мовлення персонажу та зробити висновки про його емоції щодо описуваної особи. Щоб встановити точну емоцію, одного наведеного речення недостатньо. Адже за допомогою подібного прийому може бути реалізована як емоція неприязні, так і захоплення. Аналіз більшого контексту оповідання підтверджує комбінацію цих двох емоцій по відношенню до описуваної людини.

В наступних прикладах емоції презирства та обурення, окрім своєї прямої номінації (в першому прикладі), передаються за допомогою опису погляду епітетом, експресивність якого збільшена через okazionalne функціонування словосполучення як цільнооформленого утворення, графічно, інтонаційно та синтаксично уподібненого слову. В силу своєї непередбачуваності такі утворення мають більшу виразність:

1. *She looked at me very solemnly, and yet with the slightest possible contempt – a “fancy-not-recognizing-that-at-the-first-glance” expression* (Mansfield, 2002 : 7).

2. *I’m sure that by the time we reached the baseball field there was on every Comanche’s face a some-girls-just-don’t-know-when-to-go-home look* (Salinger, 2001 : 69).

За нашими спостереженнями епітетом може слугувати вислів, що надає експресивну, іноді образну, оцінну характеристику якомусь явищу, особі чи предмету, тоді не тільки прикметник / дієприкметник функціонує як досліджуваний стилістичний засіб, а й іменник, що приєднується до визначеного слова за допомогою прийменника *of*. Проілюструємо прикладом:

Fred Henry stared after her, clenching his lips, his blue eyes fixing in sharp antagonism, as he made a grimace of sour exasperation (Lawrence, 2002 : 119).

Як бачимо, в даному випадку саме цей епітет, який описує вираз обличчя персонажу, містить пряму номінацію основної емоції, а саме – гнів (*exasperation*), що супроводжується метафоричним епітетом *sour*.

Висновки. Отже, в представленому дослідженні розглянуті випадки вживання певного лексичного стилістичного засобу для номінації емоційного стану персонажу в текстах художніх творів – епітету, що складає 60 % проаналізованого матеріалу.

Епітети широко вживаються для характеристики емоційного стану персонажу. Під час дослідження встановлено, що є кілька різновидів епітетів, вживаних для номінації емоцій. Більш того, різняться й умови їхнього функціонування. Метафоричні епітети надають номінованій емоції яскравої характеристики, тим самим розкриваючи образ персонажу.

Також епітети, як засіб вербалізації емоцій в художньому творі, взаємодіють з іншими стилістичними засобами, серед яких є утворення ланцюгів епітетів, розміщення епітетів у постпозиції по відношенню до визначеного ними іменника, вживання інтенсифікаторів, інвертованих епітетів, словосполучень як епітетів, графічно, інтонаційно та синтаксично уподібнених слову.

Більшість проаналізованих прикладів містить епітети, що виражені прикметниками або дієприкметниками. В меншій кількості вживаються прислівників в якості епітетів. Також зареєстровані іменники, що функціонують як епітети, у прийменникових виразах з *of*.

Список літератури

Апресян В. Ю. Механизмы образования и взаимодействия сложных значений в языке : дисс. ... док. филол. наук. Москва, 2014. 624 с.

Красавский Н. А. Динамика эмоциональных концептов в немецкой и русской лингвокультурах : автореф. дисс. ... док. филол. наук. Волгоград, 2001. 40 с.

Маркина М. В. Лингвокультурологическая специфика эмоционального концепта «гнев» в русской и английской языковых картинах мира : Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Тамбов, 2003. 25 с.

Покровская Я. А. Отражение в языке агрессивных состояний человека (на материале англо- и русскоязычных художественных текстов) : Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Волгоград, 1998. 19 с.

Юсева Ю. В. Механизмы вербализации эмоционального состояния литературного персонажа в англоязычной художественной прозе : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2011. 173 с.

Lawrence D. H. The Lovely Lady and other stories. M.: Raduga Publishers, 2002. 256 p.

Mansfield K. Selected stories. M.: Raduga Publishers, 2002. 224 p.

Salinger J. D. Nine Stories. M.: Raduga Publishers, 2001. 240 p.

References

Apresjan, V. Ju. (2014). Mehanizmy obrazovanija i vzaimodejstvija slozhnyh znachenij v jazyke : diss. ... dok. filol. nauk. Moskva.

Krasavskij, N. A. (2001). Dinamika jemocional'nyh konceptov v nemeckoj i russkoj lingvokul'turah : avtoref. diss. ... dok. filol. nauk. Volgograd.

Markina, M. V. (2003). Lingvokul'turologičeskaja specifika jemocional'nogo koncepta «gnev» v russkoj i anglijskoj jazykovyh kartinah mira : Avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Tambov.

Pokrovskaja, Ja. A. (1998). Otrazhenie v jazyke agressivnyh sostojanij cheloveka (na materiale anglo- i russkojazychnyh hudozhestvennyh tekstov) : Avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Volgograd.

Juseva, Ju. V. (2011). Mehanizmy verbalizacii jemocional'nogo sostojanija literaturnogo personazha v anglojazyčnoj hudozhestvennoj proze : diss. ... kand. filol. nauk. Moskva.

Lawrence, D. H. (2002). The Lovely Lady and other stories. M.: Raduga Publishers.

Mansfield, K. (2002). Selected stories. M.: Raduga Publishers.

Salinger, J. D. (2001). Nine Stories. M.: Raduga Publishers.

Стаття надійшла до редакції 3.04.2022 року